

locius, quam si eadem ex altitudine in plano aliquo nullis montibus áspero delabatur?

51 Nec refert vim adtractricem montis, comparatè ad alteram telluris. haud esse sensibilem, ut enim demus insensibilem illam haberi, si cum hac conferatur, an tamen talis censenda, si relatè ad corpus in aère pendulum, à cacumine, atque adeo à parte globi terraequei haud remotum, si junctim cum tellure in eundem motum deorsum conspirans spectetur? Deinde: si tellus impedit adtractionem aliam omnem, qui fieri potest ut in harum virium praesentia aestuans mare à Luda adtrahatur? quomodo tamen, & aquae telluri sint viciniore, quam etiam ceu pars terraequei componunt, & moles globi hujus, lunarem exsuperet? Sed dicta sufficiant, ut systema adtractionis Newtonianum summis, ut ajunt, labris degustetis. Neque enim mens fuit, (quod impossibile esset) paucis pagellis illud in universum expendere: mysterium nempe est impervium iis, qui sublimiori mathesi initiati haud sunt. Newtonii systema jure meritoque defendunt plurimi Clariss. gravissimique Philosophi, quos consulere debetis, si bonae Philosophiae amatores estis.

CAPUT VIII.

Systemata Physica elementria, seu sensibilia, & Chymicum systema.

52 **E**lementarii, Veteres quidam fuerunt, qui unum duntaxat elementum, dixerunt esse primum rerum naturalium principium. Ex his Thales Milesius aquam, sive humidum rerum principium esse censuit (j). Xenophanes terram (k). Anaximenes, aërem (l). Heraclitus, ignem (m). Alii duo statuerunt elementa. Inter Recentiores Emericus Academiae Berolinensis Sodalis, aquam pro principio passivo ex quo aër, & terra fiant, ignem pro activo habet (n). Praecipuum systema Elementariorum condidit Empédocles. Is pro materia prima quatuor elementa vulgaria adsumpsit, terram, nimirum, aquam,

(j) Apud Plutarch. de placit. Philosophor. Lib. 1. c. 3.

(k) Sext. Empyr. advers. Phys. Lib. 1. Sect. 360.

(l) Plutarch. Lib. 1. c. 3.

(m) Plutarch. loc. cit.

(n) Difert. de Elem. Cosmogon. c. 1. mo. Lib. 1.

aërem, & ignem, pro forma verò eorum combinationem [o]. Alii aliter opinabantur: nihil enim, (ut ait Cicero) tam absurdum excogitari potest, quod non sit dictum ab aliquo Philosophorum.

53 Chymia, quae à Recentioribus etiam Chemia vocatur, id est ars resolvendi corpora, ab Hémete dicitur inventa; ac propterea Hémetica quoque dicitur. Eam non solum in ordine ad parandas medicinas, sed etiam ad explicanda rerum naturalium principia Theophrastus Paracelsus Pater Chymicorum dièus plurimum illustravit, Chymici itaque Spagyrici, aut Empirici sunt, qui in corporum analysi occupantur, nec aliud arte sua, & operationibus inquirunt, nisi ut conjuncta, & colligata in corporibus mixtis principia evolvant, evoluta sensibus ipsis subjiciant. Objectum artis hujus est corpus omne sensibile, dividiturque in tres classes, seu regna, vel familias, ut ipsi loquuntur, nempe animale, vegetabile, & minerale. Quae autem ex his ope potissimum ignis, & per menstrua, seu dissolventia eliciunt, ea illis corporum principia sunt juxta axioma ipsorum: quod ex his partibus quodlibet constituatur, in quas resolvitur. Principia eorum quinque numerantur videlicet, Mercurius, Sulphur, Sal, Aqua, & Terra. Priora tria, activa dicuntur, duo postrema, passiva.

54 Mercurius, sive spiritus est liquor subtilis, penetrans, & volatilis, qui primus è corporibus applicato igne exire solet, à quo etiam pro majore, vel minore dosi incrementum corporum, & corruptio pendet; & à quo mixtorum omnium motus immediatè proveniunt. Unde patet, mercurium Chymicorum longè aliam esse substantiam, quam sit argentum vivum, quod alias etiam mercurius, dicitur. Sulphur vocant substantiam quamdam pinguem, oleaginösam, per quam habent mixta, quae ea abundant, ut flammam concipiant. Sal est substantia sapida, [quia est saporum origo], quae per aquam dilui, & igne liquesceri potest. Dividitur in fixum, & volatilem, acidum, & alkalis prior igne non avolat, licet dissolvatur, & fundatur, alter calore avolat, & dissipatur. Dicitur acidum, quod linguae impositum eam certo quodam acrimoniae sensu omnibus noto adficit, ac vellicat. Alkali, quod rarioris texturae est, saporisque veluti urentis, multisque meatibus interruptum, unde si cum acido miscatur magnam ebullitionem efficit. Alkalicum ideo vocatur illud omne corpus, quod misceri cum acido haud potest, quin magnam effervescentiam extiterit.

55 Aqua, quae etiam phlegma à Chymicis vocatur, est substantia fluida, maximè humida, inodora insipida. Terra demum dampnata, quae, & caput mortuum dicitur, non admodum curae est Chymicis, qui eam fere negligunt, estque substantia arida, fixa, insipida, solida, ac pulvérea, quae post extractos liquores distos, & salia fixa remanet. Haec sunt quinque Chymicorum elementa, quae ab

(o) Laert. Lib. 8. Sect. 76.

ab ipsis tanquam principia corporum admittuntur. Hic obiter animadverto, negligendas minimè esse, neque verò floccificandas Chymicorum operationes. Fatendum namque est, ut ait *Hamelius* [p] Physicam ex Chymicorum laboribus, & experimentis magna incrementa cepisse. Hinc multae artes ad usum vitae peritiles manarunt. Quid verò de Elementariorum, & Chymicorum sistèmate statuendum sit, postea videbimus.

CAPUT IX.

Expònitur nostra de principiis corporum internis doctrina.

56 **D**ICO primo. Physica materiae natura in eo sita videtur, quod sit substantia impenetrabiliter extensa, constans partibus primigeniis exilissimis, iidemque quoad substantiam homogeneis, quoad modum, figuram, motum, simileque adfectiones inaequalibus, ac diversis. Prob. per partes. In eo posita est physica natura materiae corporum naturalium, per quod habet, ut possit tanquam primum subjectum accedente forma compositum naturale constituere, & quod cognoscitur habere, tum ratione, tum quoad liceat sensuum experientia; sed hoc ipso quod materia sit substantia impenetrabiliter extensa habet, & habere intelligitur, quidquid requiritur, ut possit tanquam primum subjectum accedente forma compositum naturale constituere: ergo. Minor patet: hoc etenim constituto capax est motus, & quietis, variae dispositionis, compositionis, texturae & aliarum ejusmodi adfectionum, ex quo resultat, ut deinceps patebit, forma substantialis cum qua compositum naturale constituit.

57 Secunda pars propositionis constat: nam quoniam materia in compositione corporum esse intelligitur quiddam primum, uti est de ratione principii primi, idcirco primigeniis constare particulis rectè affirmatur. Has particulas exilissimas esse stupenda corporum divisibilitas posthac perpendenda ad evidentiam commostrarunt: nunc verò in hujus rei confirmationem duo tantummodo experimenta adhibeamus.

58 Observat *Clariss. Boyle* [q], unum granum [*] cupri in

(p) Tract. 1. Phys. Gen. Diss. 3. c. 5.

[q] De mira subtilitat. effluviu, cap. 3.

[*] Unça continet. 480 grana.

spiritu salis ammoniaci dissolutum, tantam aquae copiam caeruleo colore, & quidem conspicuo, lacturoque imbuise, ut partes 25806. illi granulo aequales comprehenderet. *Doctiss. P. Franciscus de tanis* testatur [r] gummi lacca quae juglandis cortici implendo sufficit, eam aquae copiam intento colore tingi, quae satis est ad mille folia papyracea ex utraque parte eodem colore imbuenda. Cum ergo in quolibet folio mille *milles* punctorum coloratorum commode designari possint, erunt in illis omnibus foliis 1,000,000,000,000 puncta visibilia colorata, ac inter se distincta. Haec certè probant exilissimas esse partes materiae. Deinde partes has minimas magnitudine sua inaequales, figura, motu, diversas esse ex eo manifestum fit, quod inaequalitas haec ac diversitas exilissimarum partium adstrui debeat, ut sensibiles cujusvis naturalis corporis qualitates, & operationes rectè, & commodè explicentur.

59 Hae demum exilissimae corporum partes homogeneae utique esse possunt, nec quoad substantiam diversae, quum minimè requiratur, quod sint substantialiter diversae, ut ex illarum unionem emergant corpora, quorum sensibiles qualitates diversae sint inter se, & operationes planè dissimiles. Possunt autem ex primigeniis illis partibus materiae fieri composita, quorum sensibiles qualitates, atque operationes planè diversae sint inter se, quamvis ipsae partes quoad substantiam minimè inter se differant: nam quum sint inaequalis magnitudinis, & diversae figurae, possunt diversa ratione artificiosè disponi inter se, possunt denique earum aliquae secundum diversas directiones moveri in toto, quod constituunt, & aliae in illo quiescere, quod planè sufficit, ut ex illis componi queant corpora, quae dissimilibus qualitatibus praedita sint: ergo partes illae, homogeneae esse utique possunt.

60 Dico secundo: Forma essentialis, seu *substantialis* corporum naturalium vitae expertium, si physicè spectetur nihil diversum est à dispositione illa, convenientia & proportione illarum particularum ex quibus ipsa corpora intrinsecus, & quoad essentiam componuntur. Prob. posita certa dispositione, proportione, &c. partium materiae, & omni alio sublato, quamoptimè intelligitur ens corporeum, seu compositum substantiale ab aliis specificè distinctum: sed per formam substantialem nihil aliud intelligitur, quam ratio illa, quae hoc compositum est actu tale ab aliis specificè diversum, & ratione cujus hos habet speciales effectus, & proprietates: ergo. Prob. maj. exemplo *plantarum*: praecisè posita in materiae particulis certà dispositione, organisatione, &c. optimè habetur ratio, qua succus alimentarius exagatur, distribuatur, &c. & cur tale corpus vegetans sit planta, non vero lapis &c. quin opus unquam sit ad aliquid aliud recurrere, ut explicentur haec phaenomena, haec adtributa plantae: ergo.

(r) Magist. Nat. & Art. Tom. 1. tract. 1. cap. 1. Obs. 3. *Boyle* (1)

61 Eadem ratio obtinet in reliquis corporibus. Si enim, (ut recetè ait *Hamelius* (s)) formam & speciem auri designare velimus, proprietates ejus adferemus, quod sit omnium maxime ductile, quod in aqua forti non dissolvatur, ut argentum, &c. Ac peritus faber aurarius quàm eas qualitates in corpus aliquod convenire viderit, non dubitabit quin verum sit aurum, nec sollicitus erit, an sit in eo forma quaedam auri absoluta. Nam eà formâ detractâ dum eae doctes permaneant, aurum purum futurum est: eademque est ratio omnium corporum: ergo forma essentialis, seu substantialis corporum vitae expertium nihil diversum est à certa congerie qualitarum sensibilium, quae ex certâ partium materiae dispositione, motu, atque aliis adfectionibus confluit. His accedit, posse ex substantia extensa, impenetrabili, mobili, divisibili, sibi tamen ubique similis, & uniformi, si variè configuretur, determinetur, modifietur res longè dissimilimas enâci.

62 Prout enim ex vario ductu lineolarum nonnisi seu, postura, figura dissimilium omnes literae alphabeti prodeunt, quae variè collocatae innumerabilia verba conficiunt, atque ita semper permutari possunt, ut cálculo factò adfirmare non dubitet excellens Geometra *Tacquet* (t) mille miliones Scriptorum mille annorum millionibus non posse scribere omnes 24 literarum alphabeti permutaciones, licet singuli quotidie absolverent 40. páginas: ita etiam partes materiae homogeneae, diverso modo, figura, situ dispositae, atque diverso ordine connexae, ac combinatae incomprehensibilem rerum varietatem, quam Infinitus Creator re ipsa exhibuit, & quam tot homines acutissimi, qui ab orbe condito vixerunt, nec cogitando, adlequi poterunt, producunt.

63 His argumentis majus robur accedit ex analogia, quae inter modum operandi naturae, & artis intercedit: opera enim utriusque quantumvis magno discrimine sejungantur, in eo tamen mirè consentiunt, quod utrinque ratio vi cuius in certa rerum corporearum classe composita, & sint, & fiant, ad certas partium materiae modificationes, coordinationes, motus, texturas recidat, & in complexu ejusmodi qualitarum, adfectionumque consistat. Jam verò ex axiomatibus supra constitutis systema nostrum de physica materiae, & formae natura confirmari oportet.

64 Systema illud praefertendum est, quod simplicius est, & ex paucioribus principiis proprietates corporis naturalis explicat (*Axiom. II.*) Item quod plura, quae ad Physicam pertinent, evolvit; phaenomenorumque rationes, non generalibus duntaxat notionibus exprimit, verum speciatim naturam corporum, adfectionesque ad captum proponit (*Axiom. III. & IV.*). In quo demùm nihil adseritur, vel adsumitur, quod cogitatione comprehendi, vel explicari

(s) *Phys. Gen. tract. 1. Diss. 1. c. 2. Concl. 2.*

(t) *Apud Vêrdries. Phys. Gen. Tract. 1. §. 3.*

cari nunquam satis possit (*Axiom. V.*). Hujusmodi autem est systema nostrum, utpote quod multipliciter tot *semisubstantiarum* excludit, & homogeneam, spectata natura, materiam statuit: in quo (ut in decursu Physices patebit) natura, & adfectiones corporum, causae effectuum, accommodatae ad intelligentiam nostram, distinctisque notionibus redduntur, quod ad extremum abstrusa, & nunquam explicanda mysteria repudiat, uti ex discussione systematum, quibusque intelligitur: ergo systema nostrum in Physica obtineat necesse est.

65 Ex dictis *Inferes I.* In sententia nostra formam non esse entitatem absolutam, sed quid modale, & respectivum: etenim illa partium materiae textura, proportio, combinatio, &c. in qua consistit forma, sunt meri modi. *Inferes II:* quod si hoc nomen *substantia* sumatur pro *ente per se existente*, forma essentialis compositorum naturalium vitae expertium (de his enim tantum loquimur) non est entitative substantia, ut per se patet. *Inferes III,* quod praedicta forma propriè loquendo nec producitur, nec fit, nec generatur ut optimè ait *Angelicus Doctor* pluribus in locis, nam omne quod fit ait *S. Thomas* (u) semper compositum est, forma autem non est compositum. Nullatenus loquimur de anima rationali, quae verè & propriè est forma hominis, & à solo Deo creatur.

66 Forma itaque materialis, sive essentialis non producitur, nec fit, nec generatur, sed compositum: quum enim praedicta forma nihil aliud sit, quàm dispositio illa, proportio, textura, &c. & haec nihil aliud sint, quàm quid modale, forma fieri non potest, nisi impropriè, quatenus nempe sic denominatur à productione compositi, quum enim partes materiae junguntur, variè disponuntur, &c. quod est componi seu generari compositum necessario eis insunt, praesentiae illae, dispositiones, &c. quas adpelamus formam, non ergo aliter forma fit, nisi quatenus fit, aut generatur compositum, quod optimè exponi potest in artefacto. *Inferes IV.* formam contineri in potentia materiae nihil aliud esse, quàm partes materiae variè disponi, conformarique posse. Analogiam habes in statua quae antequam ex ligno fiat, in illo ligno potentia continetur, quatenus nempe lignum in statuam formari potest.

67 *Inferes V.* Materiam & formam realiter distingui, non quidem entitative, quum forma non sit entitas, sed quid modale, ut diximus, nec distinctione reali majori, sed dictione reali minori, seu modali. Quum idea unius rei *positivè*, & *completè* ideam alterius rei excludit, tunc dicimus eas distingui distinctione reali majori, ita distinguuntur corpus & anima. Distinctio realis minor, sive modalis est illa quae datur inter rem, & modum ipsius rei, ut distinctio corporis à figura, quod & in *Ontologia* dictum est jam. Omne autem quod per se non subsistit,

(u) *Lib. 7. Metaph. Lect. 7. & 8. 1. p. q. 65. artic. 4. in corp. & aliis in locis.*

sistit, id proprie non est ens, sed entis modus, nam per se subsistere, non minus substantiae, aut rei, sive entis competit, quam inhaerere accidenti, aut entis modo.

CAPUT X.

Ineluctabilibus argumentis ex *Tosca* (x) desumptis excluduntur à Philosophiae albo formae substantiales, quae sint entitates absolutae, prout à Peripateticis communiter propugnantur.

DICO primo: formae substantiales corporum vitae expertium, quae sint entitates absolutae, entitative à materia distinctae, substantiaequae incompletae in sensu Peripatetico nullius usus in Physica sunt, nihilque prodesse possunt ad rerum naturalium causas explicandas, proindeque à Philosophia longè exulare debent. Prob. 1. Quodnam enim adsignabitur experimentum, quod ope illarum unquam explanatum sit? Quid illae ad aëris impressiones, quid ad terrae, maris, aut ignis actiones agnoscendas contulere? Quod naturae phaenomenon, ope earumdem formarum fuit unquam expōitum? Evolve, per me licet, Auctores, qui in abditis naturae arcanis de regendis insudarunt, nullumque reperies, qui ad id exequendum praedictarum formarum auxilium advocaverit: ergo.

69 Dico secundo: praedictae formae substantiales cum Philosophiae naturalis principiis praecipue Aristotelicis, minimè congruunt. Prob. 1. Omnis entitas in rerum natura existens, & quae extra Deum est, producta est, sed tales formae substantiales si darentur, extra Deum in rerum natura existerent: ergo essent productae: sed non sunt productae: ergo non existunt. Min. sublumptra prob. 1. quia haec est expressa Aristotelis, & Angelici Praeceptoris doctrina. Primus enim 7. Metaph. cap. 8. text. 26. & 27. satis extensè probat formam nullomodo fieri, sed tantum compositum, cuius rei probationem ita concludit: manifestum igitur est, quod nec species fit, aut quodcumque nominare oportet formam, quod postea cap. 12. eisdem libri text. 32. ad formas etiam accidentales extendit. Praete-

rea
(x) Philos. t. 3. Lib. 1. Traç. 3. Prop. 35. abfol ni cilla 33

rea lib. 1. Phys. text. 64. ait: Manifestum est ex dictis, quod omne quod fit, semper compositum est. Id ipsum tuetur Angelicus locis citatis [§. 65.] Quidquod id ipsum loculentissime ostenditur testimonio etiam Ciceronis, qui quum Graecae ad miraculum sciret, Aristotelemque Platonem, ceterosque quos adente legerat, multo melius quam vel omnes vulgares Peripatetici in unum coacti intelligeret, non uno tantum loco ait, Peripateticos & Academicos nominibus differentes esse, re congruentes; quumque luce clarius sit Academicos nullomodo tales formas substantiales admisisse, dicere debemus, Aristotelem in exponendis rebus physicis nunquam ad tales formas confugere.

70 Prob. 2. quidquid extra Deum productum est, aut est productum per creationem, aut per generationem, sed formae substantiales, neque productae sunt per creationem, neque per generationem: ergo. Prob. min. quoad secundam partem: si formae generarentur, fierent ex aliquo ipsis inexistente, hoc autem nihil aliud esse potest quam materia: ergo fierent ex materia inexistente ipsis formis: ergo formae ipsae ex materia & forma coaléscerent. Idem argumentum efformabo de forma formae, & sic in infinitum: ergo ut huiusmodi inconveniens vitetur, dicendum necessario est, formam non generari, nec fieri, & consequenter non esse entitatem absolutam, ut contendunt Peripatetici.

71 Respondent: formam verè non fieri, quum compositum, cuius est forma generatur, sed educi ex potentia materiae, ac propterea non creari. Sed contra: etenim educi ex potentia materiae non convenit formae quae sit entitative substantia: ergo vel illa forma non est entitative substantia, vel creatur quum compositum producit. Prob. ant. quod forma educatur de potentia materiae nihil est aliud, quam eam ita fieri, ut necessarium saltem ordine naturali sit, subjectum existere in quo illa producat. & conservetur: ergo forma quae de potentia subjecti educitur, necessariò ab illo dependet in fieri, esse, & conservari, quod perinde est ac dicere formam inhaerere subjecto, sed inhaerere subjecto tantummodo convenit accidenti physico, quia accidens physicum inhaeret subjecto, ab eoque saltem naturae viribus dependet in fieri, esse, & conservari: ergo sumpta substantia prout sumitur à Peripateticis, nempe pro ente per se existente, forma quae hoc sensu sit substantia educi nequit de potentia materiae. Etenim existere per se, & inhaerere subjecto sunt modi existendi penitus oppositi, ut perspicuum est.

72 Prob. 3. omnis entitas substantialis realiter ab aliis distincta potest proprie fieri, & generari, sed forma ex Aristotele & S. Thoma non potest proprie fieri & generari, [§§ 65, & 69] ergo non est entitas substantialis, sed tantum modus modaliter à materia distinctus. Prob. 4. si darentur praedictae formae entitativae, annihilarentur in destructione compositi, sed non annihilantur: ergo. Prob. maj. entitas, quae definit esse secundum totum suum esse, annihilatur,

tur, sed formae praedictae in destructione compositi desinunt esse secundum totum suum esse: ergo.

73 Respondent: formas praedictas non annihilari licet destruaturs compositum, quia remanet earum subjectum. Annihilatio enim est defectio rei nullo subjecto remanente: contra vero destructio, in qua semper subjectum remanet, ut ex definitionibus constat. Sed contra: nam haec ipsae definitiones arbitrarie sunt, & notionibus communibus minimè consentaneae. Quis enim nisi Peripateticis praejudiciis mordicus adhaerens, non capiat rem in nihilum abire, quando non amplius existit in rerum natura? Quid vero adinet, subjectum (nempe rem prorsus aliam) remanere, ut non *annihilationis* quidem, sed *destructionis* vocabulo utamur? quasi verò re ipsa discrimen aliquod interesset, sive sic, seu aliter loquamur. Itaque mera verba dabimus, neque latum unguem per has ambages, & logomachias Philosophia promovebit.

Peripateticorum argumenta solvuntur.

74 **O**PP. 1. cont. 1. implicat partes materiae homogeneae esse sive ejusdem naturae, & quoad figuram, molem &c. inter se differre: ergo vel non differunt inter se, vel non sunt ejusdem naturae. N. ant. etenim licet partes materiae non differant quoad substantiam quum omnes sint homogeneae, differunt tamen penes artificiosas dispositiones, neque in hoc ulla repugnantia reperitur: omnes enim fatentur, posse per artem molèculas, seu partes auri quam plurimas ejusdem utique naturae differre in adfectionibus ejuscemodi, dum aliae ponuntur cubicae, aliae sphaericae &c.

75 Opp. 2. Si partes materiae quoad molem, figuram, &c. inter se differunt: ergo materia non est indifferens ad recipiendum omnes formas: ergo non erit *principium determinabile*. Ant. constat: corpus quippe unum, aer ex. gr. eo ipso quod dissimiles proprietates habeat, diversas quoque quibus constituatur particulas complecti debet, quam ignis. Reso. quod eo ipso quod exilissimae partes ad diversissimam combinationem inter se aptae sint nullamque praeter altera exposcant, satis intelligitur materiam esse indifferentem. Quatuor & viginti, quibus utimur literae, figura, & magnitudine differunt, quis tamen neget has ex se indifferentes esse, ut in definita cogantur vocabula, vel nullis illigentur, in voces ad metrum leges stringantur, vel fluentem liberius orationem componant? Nullatenus contendimus esse de ratione materiae, ut quae in uno inest composito, eadem ipsa praecise mutatione nulla accedente quodvis aliud constituat.

76 Opp. 3. materiae competit, ut sit subjectum primum omnium mutationum naturalium, & corporum incredibili varietate discre-

discrepantium: sed hoc non potest praestare materia, quae ejusdem ubique est generis, non diversae naturae: ergo. N. min. Varietas namque omnis à varia materiae dispositione, combinatione, &c. hoc est à forma duci debet. Sic è terrae succis sola partium per arboris fibrillas transmissarum percolatione, cortex, flores, fructus nascuntur. Ex alimentis similiter chylus, sanguis, ossa, & caro, quae inter se magnoperè discrepant per solam partium transpositionem, novum ordinem &c. conformantur. Itaque varietas corporum quamaptissimè cohaeret cum materia quoad substantiam homogenea.

77 Inst. si partes materiae ponuntur homogeneae ex earum additione, & conjunctione non resultaret nova aliqua essentia, sed totum quoddam integrale homogeneum, quod non esset diversae rationis ab una ejusdem parte, quemadmodum cum addimus aquam aquae non aliam essentiam efficimus, sed eandem essentiam aquae, quae in qualibet gutta reperitur, extensive augemus; sed hoc est contra experientiam: ergo. Confirmatur, si muscus duas voces inter se per omnia similes conjungeret, nullatenus faceret diapason, ad hoc enim opus est, ut diversae rationis sint, inferior scilicet, superioris dupla: ergo idem dicendum est in nostro casu.

78 Ad. 1. neg. conseq. ad hoc enim ut producaturs compositum specificè ab aliis diversum, sufficit partes materiae esse diversae rationis, non quidem substantialis, sed tantummodo modalis, hoc est, sufficit eas esse diversimodè figuratas, diversimodè extensas &c. quod longè diversum est in additione aquae ad aquam, quae enim additur, ejusdem omnino rationis est cum alia, ejusdem nempe figurae, ejusdem status, nempe fluiditatis: nullaque ex additione fit nova combinatio, nova textura, & consequenter nova aliqua forma, & essentia, sed tantum eadem aqua fit extensior.

79 Confirmatio autem argumenti nostram sententiam potius confirmat, nam voces, quae diapason componunt, non differunt essentialiter, sed tantum accidentaliter, penes scilicet quantitatem, & motum, inferior enim major est, & tardius movetur, superior verò brevior, & concitator, in hoc enim tantum stat diapason, seu octava, quod nempe vox inferior duplo lenius moveatur, quam superior, ita ut haec duas perficiat vibrationes, interim dum inferior unam duntaxat conficit. Quemadmodum itaque species hujus consonantiae diapason ex vocum combinatione coalescat, solo motu, & magnitudine diversis, ita ex materiae particulis magnitudine, figura, &c. diversis cunctae rerum species exurgere possunt.

80 Opp. 4. Si dicamus materiam esse substantiam, quae partibus mole, figura, &c. diversis constat, non explicatur à nobis essentia materiae, sed corpus ipsum: ergo. Prob. ant. natura materiae est, ut non sit completa, sed particulae ex quibus materia constat sunt completae: ergo. Dist. min: sunt completae in ratione materiae, conc. in ratione compositi naturalis, seu corporis sensibilis, nego. A nobis duntaxat exponitur essentia materiae physice considerata: in

in ratione materiae est aliquid completum: in ratione vero corporis sensibilis non completur nisi per formam, quae ex certo complexu, ordine, proportione partium confurgit.

Argumenta contra secundam Conclusionem.

81 **O** PP. r. praecipuum Peripateticorum argumentum. In Sacramento Altaris remanent accidentia panis, & vini, sed non manet forma substantialis panis, & vini: ergo forma substantialis est quiddam praeter certam accidentium congeriem. Dist. maj. remanent accidentia, sensu Peripatetico sumpta, pro formis accidentalibus, seu qualitatibus absolutis, & inhaerentibus subjecto, nego maj.; sensu Theologico, & Dogmatico, sumpta pro speciebus, quae modo ineffabili, & plane miraculoso nos fallunt, conc. maj. Et rotundè concess. min. dist. conseq. forma substantialis est quiddam praeter certam accidentium Peripateticorum congeriem, permitto conseq.; praeter congeriem accidentium, quae talia Notericis dicuntur, hoc est, praeter texturam, & combinationem molecularum materiae corporeae: subdit. : ubi revera datur talis textura, & combinatio, nego; ubi non datur revera, sensibus tamen ita adparet quasi verè daretur, conc.

82 Res eò redit, ut intelligamus, accidentia panis & vini in Sacrosancto Altaris Sacramento non veras qualitates corporeas esse, à corpore panis & vini abstractas & relictas sine subjecto sibi naturaliter proprio; sed meras apparientias (ut ita loquar), seu species panis & vini, sub quibus verissimum Corpus, & verissimus Sanguis Christi Domini latent. Nos itaque per fidem Orthodoxam docti, negamus ibi substantiam panis & vini subesse post consecrationem, docti autem per Philosophiam negabimus vera accidentia esse illa quae adparent.

83 Est ergo Dogma Catholicae Fidei, quod in Venerabili Eucharistiae Sacramento existunt verè, realitèr & substantiatèr corpus, & sanguis Christi Domini. Ita expressè definitum est in Concilio Lateranensi (y) in Constantiensi (z) in Florentino (a) & in Tridentino (b) contra Berengarium, Calvinum, aliosque impios Novatores, non minùs falsò, quàm iniquè dogmatizantes, tantùm aut in signo, vel figura, aut virtute Christum Dominum in Eucharistia contineri. Est etiam Dogma Catholicum, quod vi Consecrationis sic realis conversio totius substantiae panis in corpus, & totius substantiae vini in sanguinem Christi Domini, quam conversionem mirabilem prorsùs ac singularem, Ecclesia Catholica transubstantiationem

(y) Sub Innoc. III. cap. 1.

(z) Sess. 8.

(a) In Decreto unionis.

(b) Sess. 13. cap. 1. & Can. 1.

nam apertissimè adpelat. Haec autem transubstantiatio, ut optimè ait celeb. Theolog. Honoratus Tournelly (c) nullum habet in natura exemplum, quia singularis, nec ab humana ratione comprahendi potest, quia mirabilis, hoc est tota in mysteriis recondita.

84 Certissimum etiam omninò est Sacratissimum Christi Domini corpus, (quod etiam de ejusdem sanguine dicendum est) esse in Eucharistia Sacramentalitèr, nempe tali ratione, quam esse verbis, (ut sapientèr monet Concil. Trident.) exprimere vix possimus, possibilem tamen esse Deo constantissimè credere debemus. (d) Ille quidem existendi modus nullum in rebus creatis exemplum habet, & miraculis plenus est, ac proinde meritò vocatur Sacramentalis, seu modus qui soli Sacramento conveniat. Haec dicta sufficiant, ut videant Peripatetici sacra testaque à nobis servari Sacratissima nostrae Religionis Dogmata.

85 Verùm quia ipsi nullum non movent lapidem ut Recentiorum Philosopherum de non substantialibus formis opinionem tantquam haeticam traducant, imperitisque persuadeant, Dogma Catholicum Transubstantiationis everti, posita opinione Recentiorum, opere pretium est, aliqua subjungere, ut videant nullo jure posse ipsos existimare, nos esse reos violatae fidei. In primis enim plurimi à me essent numerandi Philosophi Catholici, qui opinionem de formis, ipsis verbis, quibus à nobis exposita, & probata est, constantissimè tuentur, quin eorundem Opera ab Ecclesia unquam proscripta, sunt, imò summa cum laude à magnis Theologis approbata, Sufficiat aliquos nominare. Klaus, Macho, Regnault, Paulhan, Scherffer, Lanis, Corsini Hamel, Purchot formas substantiales Peripateticas explodunt omninò. Ex Minorum familia Maignan, Sanguis & Jacquier, ex inclyta Minorum familia Cl. Fortunatus à Brixia, qui pro mille sufficit, ex Congreg. Oratorii S. Philippi Neri Vir Cl. Thomas Vincentius Tosca, aliique plurimi ex Oratorio Gallicano.

86 Quidquod haec doctrina per totam Europam, & Romae praecipuè in Universitatibus, Collegiisque, publicè coràm ipso Rom. Pontifice propugnatur? Audiamus nunc Ill. Melch. Canum. Puta, (ait Vir Cl.) Theologorum Scholasticorum etiam multorum testimonium, si autè contra pugnant Viri docti non plus valere ad faciendam fidem, quàm ratio ipsorum, videlicet: in Scholastica disputatione plurium auctoritatem obruere Theologum non debet; sed si paucos Viros, modò graves secum habeat, posse sanè adversus plurimos stare (e). Ex Theologis verò sunt non pauci, qui expressè decernunt Recentiorum opinionem de forma non substantiali optimè componi cum iis quae Ecclesia tenet de Venerab. Euchar. Sacram. ac proinde posse salvà

Re-

(c) Praelect. Theolog. de S. Eucharist. q. 3. art. 2.

(d) Sess. 13. cap. 1.

(e) De Loc. Lib. 8. cap. 4.

Religione, utraque Fide à Viro Catholico propugnari. Ita Cl. Robertus Holbat (f) ex inclyta PP. Praedicatorum familia. Ita Eminentiss. S. R. E. Card. Petrus de Alliaco. (g). Ita Doctiss. Praesul. Jac. Benign. Bossuet (h) Ita Cl. Ludovicus Anton. Muratori. (i) Ita P. Vanroy. (j) Ita lumen clariss. Augustinianae Relig. Laurentius Berti. (k) Ita Cl. Natalis ab Alexandro. (l).

87 Sed praestat audire Theologum Doctiss. ex Inclyta Praedicatorum familia *Hiacynthum Serry* [m] „ & Alia quid referam, „ (ait Vir cl.) Recentis Scholae systemata inconsideratis quorundam Theologorum censuris imperi solita? Essentiam corporis „ physici in extensione quantitatis plerique nunc philosophi ponunt Cartesium secuti, ipsamque substantiam à quantitate minime distingui, & quod certo novi ita illos philosophari permittit Ecclesia. „ Quid tu ergo censuris illos inuris? Et quos communis Mater fovet, ut filios, tanquam ethnicos, & publicanos execraris, quod tibi forte Sacrosanctae Eucharistiae fidem labefactare videantur? Studium, Zelumque pro Domo Dei laudem maxime, atque commendo: at secundum scientiam velim esse. „ Melior longe Theologus eris, si permissum ab Ecclesia systema cum Eucharistiae fidem conciliaveris.

88 „ Quod forte non incommodè fiet, si dixeris, substantiae quidem panis conversionem in Eucharistiae Sacramento fieri solitam, ab Ecclesia fuisse definitam, non ita tamen definitum esse mutationis modum: perindeque stare Mysterium, si mutata simul cum quantitate substantia, solae maneat sensationes externae nostris in sensibus factae, (quod Cartesius existimat) ac si sola mutata substantia, vera cum ceteris accidentibus quantitas maneat, quod Peripatetici arbitrantur. Eaque de causa Tridentinos Patres, *specierum*, sublata substantia remanentium vocabulo fuisse usos, quum accidentia nominare potuissent: videlicet, ut ea, voce *specierum*, sensationes illas simpliciter significarent, quas in sensibus nostris perinde fieri, & Cartesiani, & Peripatetici profitentur, seu cum substantia indistincta quantitas pereat, seu distincta non pereat. Id ni dicas, sed Cartesianos, donec in eos sententiam Ecclesia tulerit, violatae fidei postules, „ non

(f) Sup. IV. Sent. q. 3. §. 4.

(g) Sup. IV. Sent. q. 6. art. 3.

(h) Expofit. de la Doct. Cath. c. 13.

(i) De Moder. Ingen. cap. 24.

(j) Theolog. Moral. P. 4. cap. 5. q. 1.

(k) Tom. VI. de Theolog. Discip. lib. 33.

(l) Tom. VI. Hist. Eccles. Diss. 7. in hist. Saecul. X. & XII. art. 6. in Schol.

(m) Tom. 1. Praelect. Theologic. Disp. de Opific. mund. Praelect. 1.

non Theologus es, sed audacissimus censor, non pro Fide, sed pro anteceptis opinionibus pugnas, non pro Ecclesia, sed pro Aristotelica Schola decertas. „ Hactenus Eloquentissimus Theologus. „ Quid ad haec Peripatetici. Ipsi viderint.

89 „ Neque enim, (inquit Ul. Cano) satis est ad sententiam de haeresi ferendam, haeresim ipsam suspitione attingisse, sed comprehensione quadam opus est, ut sine errore de erroribus judicemus. „ (n). „ Desinant ergo Peripatetici. [verbis utor C. Muratori] nullum non movere lapidem quod Recentiores Auctores novarum opinionum, licet nihil cum Sancta Religione habentium infamant, eorumque libros dilacerent, proscribant, & Supremis Ecclesiae Tribunalibus configendos exhibeant. „ (o).

90 Praeterundum porro non est silentio, eam quoque opinionem à Peripateticis pluribus censeri *haereticam*, quae negat quantitatem à corporea substantia realiter distingui. Haec igitur censura, & aut vera est, aut falsa? Si vera: ergo Em. S. R. E. Card. Petrus de Alliaco, Aureolus, Okamus, Bielus, Melchior Canus, qui realem illam quantitatis distinctionem inficiantur (p) *haeretici* sunt, quod profectò de tantis Viris nemo cordatus dicet: ergo *haeretici* pariter sunt ii omnes Scholastici, praecipue ex *Scotistarum* Schola, qui corporum quantitatem non in entitativa illorum extensione, sed in ipsorum impeneurabilitate statuendam censent, ob id potissimum, quod *extensio* non sit accidens absolutum à corporea substantia realiter distinctum, sed substantia ipsa sit ex se, omni scilicet accidente secluso entitativè extensa.

91 Ergo *haereticus* est Doctor ipse *Subtilis*, qui (q) constantèr tueretur (ut ait Cl. Fortunat. à Brixia) [r] quantitatem continuam permanentem in extensione consistere, hoc est in ordine partium in toto. ut ait P. *Hiquaenus* Scoti Commentator. Si autem illa censura sit falsa, (ut revera est): ergo ea quoque eodem jure penitus falsa censenda est, quam de sententia negante accidentia absoluta iidem ipsi pronunciant. Nam quid *specierum* nomine intellexerit Ecclesia, vel quae demùm sit physica illarum natura, nullibi ab ea traditum est, quemadmodum nullibi quoque ab ea est definitum sub *specierum* nomine etiam *quantitatem* comprehendi.

92 Neque dicant Peripatetici Concilium Constantiense (s) contra *Wicleffum*, & *Johannem Hus* finivisse *formas accidentales esse in Eucharistia*. Id namque falsum est: nam, ut ait Cl. *Verney* [t] ex Historicis constat, *Wicleffum* nunquam dixisse, non esse accidentia in Eucharistia: sed sub accidentibus esse substantiam panis, non verò *Christum*.

(n) Lib. 12. de Locis Theolog. cap. 8.

(o) De Moderamine ingen. Lib. 1. cap. 21.

(p) Apud Cl. à Brix. In Dissert. de qual. corp. sensibilib.

(q) Dist. X. q. 1. num. XIV. (r) In citat. Dissertat.

(s) Celebrat. ann. Christ. MCCCCXIV. Sess. VIII. & XV.

(t) Synopl. primi tentam. pro Literat. & Scient. Institaur.

ium. Hunc ergo errorem damnavit Concilium, non accidentium in sensu Peripatetico existentiam Dogma esse dixit.

93 Fide ergo sanctum est, *sub speciebus panis, & vini*, quae in Eucharistia se offerunt, non panis, & vini naturam, & substantiam, sed verum Christi D. Corpus contineri. Sed quod praedictae species, accidentia absoluta sint, ut contendunt Peripatetici, nusquam definiit Ecclesia: nec unquam istiusmodi quaestio in Ecclesia mora est, imò verò (u) nusquam lego, de existentia specierum in Eucharistia dubitatum fuisse, quam nemo nisi caecus, aut demens negare potuisset. Atque haec de Ven. Eucharistiae Sacramento. Alia Peripateticorum momenta diluamus.

94 Opp. 2. si compositum naturale vita expertum componeretur essentialiter ex particulis materiae penes mechanicas tantummodo adfectiones inter se diversis, non esset unum per se, sed unum per accidens, utpote minimè constans ex per se actu, & ex per se potentia: sed hoc est falsum, quemadmodum manifestè etiam falsum est, inter naturalia, & artificialia composita nullam penitus discrimen haberi: ergo. Dist. maj. non esset unum per se, si hoc nomine intelligatur totum, quod fiat ex duplici semisubstantia, conc., si intelligatur totum quod primò & per se fit ab operante natura intentum, nego maj. & eod. modo dist. min. nego conseq. In Recentiorum sententia, quae etiam nostra est, compositum naturale est unum per se, & ab artificiali satis superque distinguitur.

95 Est enim unum, quia indivisum in se, & divisum à quolibet alio. Est unum per se, quia particulae, quae illud constituunt simul uniantur ex diversa intentione operantis naturae: at in composito artificiali ex directa intentione artificis simul copulantur partes, quae artificiale totum constituunt. Constat quoque ex per se actu, & ex per se potentia. Etenim mechanicarum adfectiones sunt in materia ex directa intentione naturae, & ex eadem intentione materiam ipsam ad unum in specie compositum constituendum determinant. Nec enim aliud nomine potentiae & actus per se, sine manifesta petitione principii, ut dicam infra, intelligi posse puto.

96 Inst.: naturale quodcumque compositum est unum totum substantiale: ergo essentialis illius forma debet esse entitativè substantia, nam secus à composito accidentali haud quaquam distingueretur. Dist. antec. est unum totum substantiale, hoc est per se intentum à natura, conc. alio sensu gratis à Peripateticis confecto, transeat, & nego conseq. Voco itaque totum substantiale, quod ab operante natura, qualiscumque demùm sit componentium partium essentia, primò & per se, quum agit respicitur, totum verò accidentale, quod vel non respicitur à natura, tanquam effectus à sua causa, sed tantum ab arte: vel ab illa respicitur, non primò, sed secundò

(u) Ita supra laud. Verney. De Re Metaphysica. Romae Typis Geronomi Salomoni.

vid duntaxat, ac veluti in gratiam alterius ab ipsa directè voluti. Sic domus ex. gr. quum non nisi per artem fiat, est totum accidentale. Ceterum hae, aliaeque id genus instantiae quae Scholasticorum scripta implent, principiis inniuntur, quae neque ex ipsis terminis, nota sunt, neque ex aliis demonstrantur, sed quae secundum voluntarias hypotheses, primò excogitata fuere, mox potius credita quam scita: tum ab aliorum auctoritate in axiomatum album relata.

97 Quaeso enim quid sibi velint illa verba: Unum per se, totum per se, totum substantiale? quid illa: actus per se & potentia per se, sive totum aliquod componi ex per se actu, & ex per se potentia? Si namque nomine unius per se &c. compositum intelligatur quod ex duplici semisubstantia consurgit, id veluti certum adsumitur, quod in quaestione est, sive idem per idem, ut ajunt, ostenditur. Dicere enim: compositum naturale est unum per se, perinde est ac dicere, compositum naturale ex duplici substantia intrinsecus oritur, sive naturalis cuiusvis compositi forma est entitativè substantia: Si autem nomine unius per se id veniat, quod primò & per se à natura operante respicitur, patet, nihil hinc inferri legitime posse, quod Scholasticorum formarum existentiae stabiliendae vel minimum favoreat.

98 Opp. 3. unum compositum naturale distinguitur substantialiter ab alio: sed distingui substantialiter, idem est, ac distingui per entitatem quae sit substantia: ergo essentialis illius forma est entitativè substantia. Dist. maj. distinguitur substantialiter, hoc est, essentialiter, sive penes aliquod ad eorum essentiam intrinsecus spectans, conc. hoc est per entitatem, quae sit substantia, neg. & conseq. Dupliciter enim potest sumi substantia: primò pro rei essentia, secundo pro entitate, quae subiecto non indiget, ut existat. Sumpta primo modo, ea substantialiter distinguuntur, quae per aliquod ad illorum essentiam intrinsecus pertinens, inter se differunt. Sumpta secundo modo, ea differunt substantialiter, quae per entitatem, quae sit substantia inter se discriminantur. Composita naturalia essentialiter differre, utique verum est: illorum discrimen à forma oriri, fatentur omnes, ea autem distingui substantialiter, scilicet per formam, quae sit entitativè substantia, hoc probandum est à Peripateticis, non verò perinde acque certissimum, sine haesitatione adsumendum. In hoc enim sita quaestio est, ut est perspicuum.

99 Inst.: quae differunt per formam, quae entitativè sit accidens, differunt accidentaliter: ergo ut composita naturalia differant substantialiter, differre debent per formam, quae sit entitativè substantia. Dist. antec., quae differunt per formam, &c. differunt accidentaliter, si illa non pertineat ad essentiam eorum, quae inter se comparantur, conc., si pertineat ad eorum essentiam nego, & conseq. Nemo enim nescit album, ex. gr. non minus essentialiter differre per albedinem ab omni eo, quod non est album, quam